

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr. 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.
- 4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

- 1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;

3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen. Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur. De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

N.B. Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor het examen geschiedenis VWO kunnen maximaal 86 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden	Deel-scores
------------	-------------

Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam

Maximumscore 2

- 1 Een juist antwoord bevat de volgende elementen:
- Door het dekolonisatieproces ontstond een machtsvacuüm in Zuidoost-Azië 1
 - Zowel de Sovjet-Unie als de Verenigde Staten maakten hiervan gebruik om hun invloedssfeer uit te breiden (wat de onderlinge spanning verhevigde) 1

Maximumscore 2

- 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- Ho Chi Minh zag de akkoorden als een erkenning van de onafhankelijke staat Noord-Vietnam 1
 - In de akkoorden werd vastgelegd dat in 1956 nationale verkiezingen gehouden zouden worden. Ho Chi Minh was overtuigd dat hij die zou winnen en op deze manier de macht over heel Vietnam in handen zou krijgen 1

Maximumscore 3

- 3 Een juist antwoord bevat de volgende elementen:
- Een juiste weergave van de visie van Behrendt, waarbij drie varianten mogelijk zijn, een nadruk op Ho Chi Minh, op Mao Zedong of op Johnson 1
bijvoorbeeld:
Behrendt maakt duidelijk dat de Tonkin-resolutie uitgelokt is door Ho Chi Minh.
of
Mao Zedong stoot Ho Chi Minh op de Verenigde Staten te tergen (waarna China wegvlucht).
of
De Verenigde Staten laten niet met zich spotten / leren Noord-Vietnam een lesje.
 - Een bij de genoemde variant passende toelichting uit beide tekeningen 2
bijvoorbeeld:
Dat laat Behrendt zien door:
(in de linkerprent) Ho Chi Minh te tekenen die met hamer en sikkel de slapende tijger tergt en daarna (in de rechterprent) te tekenen hoe Ho Chi Minh verbrandt door de woede van de tijger.
of
in de linkerprent een handenwrijvende Mao te tekenen (die Ho Chi Minh opstoot de tijger te tergen) en in de rechterprent (als de tijger wakker wordt) een vluchtende Mao af te beelden.
of
in de linkerprent Johnson af te beelden als vreedzaam slapende tijger en in de rechterprent Johnson te tekenen als getergde tijger, die woedend/vlammend reageert op het gepest.

Maximumscore 2

- 4 De juiste volgorde is: 5, 3, 7, 2, 1, 4, 6.

Opmerking

Als door het weglaten van één in een foutieve positie geplaatst nummer een verder juiste reeks van zes gebeurtenissen overblijft, mag één scorepunt worden toegekend.

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 2	
5 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat:	
• Kissinger niets ziet in een (verdergaand) militair ingrijpen en hiermee de strategie van Johnson veroordeelt	<u>1</u>
• Kissinger als minister/adviseur van Nixon door onderhandelingen/vietnamisering de directe betrokkenheid van Amerikaanse soldaten bij de oorlog tracht te verminderen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
6 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Nixon schildert de protestgeneratie af als relschoppers	<u>1</u>
• en ontkent daarmee dat zij worden gedreven door idealisme	<u>1</u>
Maximumscore 1	
7 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat Nixon geen poging doet hen voor zich te winnen omdat zij toch niet op hem zullen stemmen.	
Maximumscore 6	
8 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<i>1</i> isolement van China:	
• De onderhandelingen openen voor China de weg naar internationale erkenning, die tot dan toe door de Verenigde Staten was geblokkeerd. Door het mislukken van de onderhandelingen zou China weer in een isolement raken	<u>2</u>
<i>2</i> een hardere opstelling van de Sovjet-Unie:	
• Door de driehoeksdiplomatie leken de twee grootste vijanden van de Sovjet-Unie elkaar te vinden. Met het mislukken van de Chinees-Amerikaanse onderhandelingen zou dit gevaar voor de Sovjet-Unie geweken zijn, waardoor zij zich harder kon opstellen	<u>2</u>
<i>3</i> schade voor de Verenigde Staten:	
• Door onderhandelingen met China konden de Verenigde Staten nog hopen druk uit te oefenen op Noord-Vietnam voor het geven van garanties bij de geplande Amerikaanse terugtrekking. Als dit mislukte, bleef er voor de Verenigde Staten niets anders over dan een overhaaste aftocht uit Vietnam. Dit zou het Amerikaanse prestige ernstig schaden	<u>2</u>
Maximumscore 4	
9 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
Het Vietnamese volk is moeilijk te overwinnen, omdat:	
• de strijd wordt gevoerd door de hele bevolking / niet door (beroeps)soldaten die ver van huis zijn;	
op de foto zijn twee guerrillastrijders in burgerkleding met hun kind te zien	<u>2</u>
• het Vietnamese volk flexibel is/zich aanpast aan de oorlogsomstandigheden/goed kan improviseren;	
op de foto is dat zichtbaar doordat een jong gezin gebruik maakt van de omstandigheden om een onderkomen te vinden	<u>2</u>
Maximumscore 2	
10 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat deze foto vrijwel zeker in Zuid-Vietnam gemaakt is, omdat daar Amerikaanse legervoertuigen gebruikt werden (door het Amerikaanse en het Zuid-Vietnamese leger). In Noord-Vietnam is nooit een invasie van Amerikaanse troepen geweest (waardoor hun materieel daar niet achterbleef).	

Antwoorden	Deel-scores
------------	-------------

Maximumscore 2

- 11 Voorbeeld van een juist antwoord is:
- Een groot deel van de zwarte bevolking was van mening dat de rassendiscriminatie binnen de Verenigde Staten het hoofdprobleem was / de oorlog in Vietnam de aandacht afleidde van de burgerrechtenbeweging / er geen reden was te vechten voor een regering die de discriminatie in eigen land niet kon oplossen 1
 - Deze mening was gebaseerd op de voortdurende discriminatie van de zwarte bewoners van de Verenigde Staten / het verlagen van de uitgaven aan hulpprojecten (de Great Society) door de geldverslindende oorlog in Vietnam 1

Maximumscore 15

- 12 Een juiste uitwerking van de opdracht bevat de volgende elementen:

Continuïteit of verandering

A De periode Eisenhower

Er dienen twee gebeurtenissen in Zuidoost-Azië te worden genoemd naar aanleiding waarvan Eisenhower deze uitspraak doet (de gebeurtenissen mogen niet na 1954 plaatsvinden), bijvoorbeeld:

- China wordt in 1949 een communistische Volksrepubliek 1
 - de communistische agressie tijdens de Koreaoorlog/de invasie van het communistische Noord-Korea in Zuid-Korea in 1950 1
- De volgende twee voorbeelden van het beleid van Eisenhower kunnen worden genoemd, deze voorbeelden hoeven niet vóór 1954 (maar uiteraard niet na 1960) gekozen te worden:
- Na de Geneefse Akkoorden werden de verkiezingen in Zuid-Vietnam getraineed om te voorkomen dat Zuid-Vietnam (ook) communistisch zou worden 1
 - De Verenigde Staten boden economische hulp/enige militaire ondersteuning aan de regering Diem/Zuid-Vietnam, zodat Zuid-Vietnam zichzelf kon handhaven 1

B De periode Kennedy

Een juist aspect van continuïteit en een juist aspect van verandering passend in de periode Kennedy dienen genoemd te worden, bijvoorbeeld:

- Continuïteit van het beleid zit in de uitgangspunten ervan (dominotheorie/containment politiek/bestrijding van het communisme), die aansluiten bij het beleid van Eisenhower / het steunen op een dictatoriaal regime in Zuid-Vietnam 1
- Verandering zit in de aard van de steun aan Diem, er wordt directer ingegrepen, wat bijvoorbeeld blijkt uit het sturen van Amerikaanse soldaten ('adviseurs') naar Vietnam / het laten afzetten/vermoorden van president Diem 1

C De periode Johnson

Na het noemen van een kernwoord dat het beleid van Johnson juist weergeeft, dienen een juist aspect van continuïteit en een juist aspect van verandering passend in de periode Johnson genoemd te worden, bijvoorbeeld:

- Onder Johnson *escaleert* de oorlog in Vietnam in hoog tempo 1
- Continuïteit van het beleid onder Johnson zit in het vasthouden aan de dominotheorie/de containmentpolitiek / het steunen op een dictatoriaal regime in Zuid-Vietnam (Thieu) 1
- Verandering zit in de schaalvergroting van de oorlogsvoering, wat bijvoorbeeld blijkt uit de invoering van de dienstplicht / het opvoeren van de bombardementen 1

Antwoorden	Deel-scores
<i>D De periode Nixon</i>	
Na het noemen van een kernwoord dat het beleid van Nixon juist weergeeft, dienen een juist aspect van continuïteit en een juist aspect van verandering passend in de periode Nixon genoemd te worden, bijvoorbeeld:	
• Het beleid van Nixon is gericht op het terugtrekken van de Amerikaanse troepen via ‘vietnamisering’ / het streven naar ‘peace with honour’	<u>1</u>
• Continuïteit van het beleid onder Nixon zit in het vasthouden aan de dominotheorie/de containmentpolitiek / het steunen op een dictatoriaal regime in Zuid-Vietnam	<u>1</u>
• Verandering zit in de combinatie van escalatie van de oorlog met vredesonderhandelingen, wat blijkt uit de uitbreiding van de oorlog naar Cambodja/Laos / met bombardementen op Noord-Vietnam en vredesbesprekingen in Parijs / de vietnamisering van de oorlogsvoering / het terugtrekken van Amerikaanse grondtroepen	<u>1</u>
<i>E Continuïteit of verandering</i>	
Eerst dient aangegeven te worden dat:	
• in 1975 heel Vietnam communistisch wordt / veroverd wordt door Noord-Vietnam (en de Vietcong)	<u>1</u>
Waarna een op de voorgaande analyse aansluitende conclusie dient te worden getrokken, bijvoorbeeld (indien in de analyse gekozen is voor de dominotheorie/Koude Oorlog als continuïteit van het beleid):	
• Uit de verovering van Zuid-Vietnam kan de conclusie worden getrokken dat strikt vasthouden aan de dominotheorie geen succes is geweest	<u>1</u>
• Waaruit blijkt dat de oorzaak van het conflict niet alleen in de Koude Oorlog gezocht had moeten worden	<u>1</u>
of	
(indien in de analyse is gekozen voor het steunen van een dictatoriaal regime als continuïteit):	
• Uit de verovering van Zuid-Vietnam kan de conclusie worden getrokken dat te lang vasthouden aan steun voor een dictatoriaal regime fout is geweest	<u>1</u>
• Waaruit blijkt dat een proces van eerlijke verkiezingen gesteund had moeten worden	<u>1</u>
of	
(indien op de geconstateerde veranderingen in de analyse wordt doorgeredeneerd):	
• Uit de verovering van Zuid-Vietnam kan de conclusie worden getrokken dat de deëscalatie/vietnamisering onder Nixon te laat is ingevoerd (waardoor het Zuid-Vietnamese regime zich niet kon handhaven)	<u>1</u>
• Waaruit blijkt dat steunen op een regime dat alleen met Amerikaanse hulp overeind kan blijven uiteindelijk geen juiste koers was	<u>1</u>

Van kind tot burger: Volksoopvoeding in Nederland (1780-1920)

Maximumscore 2

13 Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Nederland was rond 1780 een statenbond/nog geen eenheidsstaat
- waarin het onderwijs niet vanuit een centraal punt werd geregeld

1
1

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
<p>14 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kritiek: patriotten meenden dat het bestuur van de Republiek corrupt was. • Verbetering: zij wilden dat verbeteren door de macht van de regenten te verkleinen / de gegoede burgerij meer invloed te geven 	<u>2</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Kritiek: patriotten meenden dat er sprake was van economisch verval / grote armoede. • Verbetering: zij wilden dat verbeteren door opvoeding / verbetering van mentaliteit / bevordering van vaderlandsliefde. De geldbezitters zouden dan weer investeren in de Republiek (waardoor de armen weer in hun eigen onderhoud zouden kunnen voorzien) 	<u>2</u>
<p><i>Opmerking</i> Alleen aan (historisch juiste) combinaties van kritiek en voorbeelden van verbetering mogen punten worden toegekend.</p>	
Maximumscore 3	
<p>15 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Twee van de volgende verbeteringen: – Het opleidingsniveau van de onderwijzers moet worden verbeterd. – Er mogen geen lijfstraffen worden uitgedeeld. – De orde in de klassen moet beter worden gehandhaafd. 	<u>2</u>
<p>als overeenkomst in het onder de aandacht brengen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zowel het Nut als het Zeeuwsch Genootschap schrijft prijsvragen uit om hun denkbeelden onder de aandacht van het publiek te brengen 	<u>1</u>
Maximumscore 2	
<p>16 ☐ Een juist antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kenmerkend voor de Nederlandse Verlichting is haar christelijk karakter • Het Zeeuws Genootschap bekroont de bijdrage van predikant Krom, die de nadruk legt op de algemeen christelijke deugden / een protestants-christelijke geest bij het opvoeden van kinderen tot deugdzame burgers 	<u>1</u>
Maximumscore 6	
<p>17 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: ‘Het Nut’ beschouwt het als een belemmering dat (drie van de volgende combinaties):</p> <ul style="list-style-type: none"> • het onderwijs niet nationaal, maar per regio verschillend is. • Dit verandert door de schoolwet van 1806, die voorschriften voor het hele land bevatte / waarvan de uitvoering gecontroleerd wordt door de centrale overheid. • het onderwijs niet kosteloos is. • Dit bleef de hele negentiende eeuw zo, maar armen (schoolwet 1806) en bedeeden (schoolwet 1889) worden wel vrijgesteld van schoolgeld / de gemeenten kunnen tot 1889 zelf bepalen welke (arme) leerlingen schoolgeld moeten betalen/hoe hoog dat bedrag is. • meisjes minder van het onderwijs gebruikmaken dan jongens. • Pas door de invoering van de leerplicht in 1901 neemt het verzuim door meisjes af. • het onderwijs niet bestuurd wordt door de overheid, maar een gezamenlijke taak is van kerk en lokale overheden. • Dit wordt onmogelijk gemaakt door de schoolwet van 1806, doordat die bepaalt dat het onderwijs een ‘Algemeen christelijk karakter’ moet hebben. <p>per juiste combinatie van belemmering en oplossing</p>	<u>2</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
18 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Volgens De Vries is zonder onderwijs geen verlichte samenleving mogelijk / onderwijs heeft een disciplinerende functie (armen moet gehoorzaamheid worden bijgebracht)	<u>2</u>
• De Vries schrijft vanuit het perspectief van de heersende klasse, omdat die er belang bij heeft dat de armen gehoorzaam zijn aan maatregelen van bovenaf (zonder onderwijs is dit onmogelijk)	<u>2</u>
Maximumscore 3	
19 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat:	
• de afdeling van mening is dat vraag en aanbod de lonen bepalen, wat kenmerkend is voor het economisch liberalisme	<u>1</u>
• uit de grote nadruk die er gelegd wordt op de mogelijkheid door onderwijs het lot van de arbeiders te verbeteren de invloed van het verlichte denken blijkt	<u>1</u>
• uit de nadruk die de afdeling legt op de samenwerking tussen werkgevers en werknemers/de gemeenschappelijke belangen van werkgevers en werknemers / uit het onverstandige van stakingen het antisocialisme blijkt	<u>1</u>
Maximumscore 4	
20 ☐ Uit het antwoord moet blijken dat:	
• volgens het toenmalige burgerschapsideaal de man kostwinner is en de gehuwde vrouw de huishouding doet / zorg draagt voor de opvoeding van de kinderen. Van Houten stelt dat ook een gehuwde vrouw buitenshuis zou moeten/behoren te werken	<u>2</u>
• in de negentiende eeuw de inkomsten van de arbeiders onvoldoende waren om hun gezin van voldoende inkomsten te voorzien waardoor de vrouw/kinderen moest(en) meewerken. Hierdoor was het burgerschapsideaal voor de arbeiders onbereikbaar	<u>2</u>
Maximumscore 4	
21 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is: Veel (klassiek) liberalen vonden:	
• dat de sociale kwestie door verbetering van het onderwijs vanzelf opgelost zou worden, doordat de arbeiders door goed onderwijs zelf hun positie konden gaan verbeteren	<u>2</u>
• dat de kiesrecht kwestie door verbetering van het onderwijs ook vanzelf opgelost zou worden, doordat door beter onderwijs steeds meer mensen kiesrecht zouden krijgen, omdat het kiesrecht gekoppeld was aan voorwaarden/kenmerken die nu voor meer burgers bereikbaar werden	<u>2</u>
Maximumscore 4	
22 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Volgens Albert Hahn maakt de rooms-katholieke kerk/de pastoor misbruik van zijn macht door de gelovigen om te kopen / onder druk te zetten hun kind naar de rooms-katholieke school te doen, een onderdeel van de schoolstrijd, wat mogelijk is door de grote armoede, een gevolg/onderdeel van de sociale kwestie	<u>2</u>
Dit maakt hij duidelijk in:	
• het onderschrift, waarin de pastoor de arbeidersvrouw bang maakt / omkoopt	<u>1</u>
• de tegenstelling tussen de grote/weldoorvoede pastoor en de armoedige/magere vrouw en kinderen	<u>1</u>
Maximumscore 2	
23 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• Wel: er kan een grotere aanhang worden geworven / de eenheid onder de socialisten wordt verstevigd (door te wijzen op de slechtheid/schijnheiligheid van de politieke tegenstanders)	<u>1</u>
• Niet: publicatie van de prent zou de tegenstelling tussen de rooms-katholieke/confessionele en socialistische arbeiders verscherpen / confessionele arbeiders afschrikken	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 3	
24 ☐ Een juist antwoord bevat de volgende elementen:	
• de juiste uitleg voor de relatief grote toename van de kinderarbeid in textiel fabrieken (de introductie van de stoommachine maakte het werk lichter)	<u>1</u>
• de juiste uitleg voor de toenemende kinderarbeid in de huisnijverheid (er moest meer goedkope kinderarbeid worden ingezet om te kunnen concurreren tegen de opkomende industrie)	<u>1</u>
• een juiste uitleg voor de grotere belemmering van kinderarbeid in de fabrieken dan van kinderarbeid in de huisnijverheid (bijvoorbeeld: de schoolgang werd door de vaste werktijden en langere werkdagen in de fabrieken meer belemmerd dan door de minder vaste werktijden in de huisnijverheid)	<u>1</u>

Maximumscore 2

- 25 Voorbeeld van een juist antwoord is:
De gemeentebesturen waren verplicht te zorgen voor goed onderwijs, bijvoorbeeld door te zorgen voor goede gebouwen/bekwaam personeel/controle op het schoolbezoek/de leermiddelen.

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 31 mei naar Cito.

Bronvermelding

1: Koos van Weringh, Getekende wereld, de kijk van F. Behrendt en Opland op het wereldgebeuren, 1961-1975, Amsterdam 1976, pag. 100.

2: ontleend aan: J.I. Clark en R.V. Remini, We the people, a history of the United States, Beverly Hills 1975, pag. 553.

3: ontleend aan: R.M. Nixon, The Memoirs of Richard Nixon, New York 1978, pag. 493.

4: Memorial of a glorious time, s.l. 2003, pag. 95.

5: Tine Visser, Vernieuwing van het lager onderwijs in Zeeland in de eerste helft van de negentiende eeuw, Vlissingen 1995, pag. 45-46.

6: Joost Kloek en Wijnand Mijnhardt, 1800, Blauwdrukken voor een samenleving, Den Haag 2001, pag. 287.

7: naar: J.C. Vleggeert, Kinderarbeid in de negentiende eeuw. Haarlem 1978, pag. 10-11.

8: Harmen van der Werf, Nutsdepartement Noord-Beveland 1842-1992, Van herensociëteit tot culturele vereniging, s.l. 1992, pag. 27.

9: S. Stuurman, Wacht op onze daden, het liberalisme en de vernieuwing van de Nederlandse staat, Amsterdam 1992, pag. 196.

10: Leonard de Vries (ed.), Het beste van Albert Hahn, Amsterdam/Brussel 1984, pag. 66.

Einde